

Socrates in de beroepsklas

Klasse voor Leerkrachten 144, april 2004, p. 44-45

«Tijdens de eerste sessies waren de leerlingen bang: ‘wij gaan dat niet kunnen, filosoferen is te moeilijk voor ons’. Nu blijkt dat het ze toch lukt, vinden ze er plezier in. En wèg is hun minderwaardigheidscomplex.» Klasse springt op de hielen van moraalfilosofe Goedele De Swaef. Zij gaat in basis- en secundaire scholen filosoferen met leerlingen. Vandaag doet ze dat in de beroepsafdeling Het Labyrinth van de Gentse VIP-school (Verkoop, Informatica, Personenzorg).

De schoolbanken staan in een kring, gordijnen sluiten de klas van de drukke stadsring af. Samen met 14 leerlingen uit het zesde beroepsjaar Organisatiehulp filosofeert Goedele De Swaef tijdens de les Nederlands. «Ik merkte dat mijn leerlingen niet met elkaar konden praten zonder ruzie te maken. Door te filosoferen leren ze naar elkaar luisteren en met afwijkende meningen omgaan», motiveert leerkracht Nederlands Caroline Verhanneman haar keuze om deel te nemen aan het project ‘filosoferen in de klas’. «Als observator zie ik mijn leerlingen veranderen. Wie voorheen vooral zelf in de kijker wou lopen, begint nu mee het proces te bewaken: ‘Laat haar ook eens uitspreken’, zeggen ze dan tegen elkaar. Timide leerlingen die vroeger niet uit hun woorden raakten, nemen nu spontaan het woord. Filosoferen in de klas brengt ze sociale vaardigheden bij en verbetert hun zelfbeeld. Belangrijk voor leerlingen die later in rust- en verzorgingstehuizen met zorgbehoevende mensen zullen werken. Alles wat de leerlingen tijdens filosofische gesprekken leren, past bovendien in de (vakoverschrijdende) eindtermen.»

Filosofische gesprek

Filosofiecoach Goedele De Swaef geeft in de klas een foto rond: spelende kinderen in een afgebakende omgeving. «Ze zien er blij uit, maar vrij zijn ze niet. Volgens mij wonen ze in een vluchtelingenkamp», merkt Kim (18) op. «Kan je niet vrij zijn als je in zo’n kamp woont?», vraagt Goedele. «Nee, want je moet je houden aan de regels van het kamp.» Of wij vrij zijn omdat we niet in een vluchtelingenkamp leven? «Niet helemaal, want we moeten ons ook aan regels houden», vindt Sophie (18). Kim vervolgt: «Volledige vrijheid bestaat niet. Je kan ervoor kiezen om geen belastingen te betalen, maar dan plaats je je buiten de samenleving. Zo is het ook goed dat er leerplicht is, zodat iedereen studeert en niet alleen jongeren die door hun ouders gemotiveerd worden.» Zelfs al hebben ze soms de pest aan school, toch knikken alle leerlingen instemmend. Op het eind van het filosofische gesprek besluit Kim: «Je gedachten kan niemand aan banden leggen. Dat is échte vrijheid.» Niet iedereen in de klas heeft deelgenomen aan de sessie. Sommigen luisterden alleen, zegden zelfs niks. «Dat is oké. Je moet je nooit verplicht voelen om je mening te zeggen», vindt Debbie (21).

Socratische methode

Goedele De Swaef put zich gedurende het filosofische gesprek uit in ‘waarom’, ‘hoe bedoel je’, ‘vinden jullie dat ook’ en andere vragen die de leerlingen verder en dieper brengen. «Ik vertrek van het concrete, anekdotische en ga zo naar het meer abstracte. Als ik zelf iets inbreng, doe ik dat in vraagvorm – de socratische methode. Ik dring mijn mening niet op. Van

leerkrachten hoor ik soms dat ze het daar moeilijk mee hebben: zelf hun mond houden en alles uit de leerlingen laten komen. Loslaten is moeilijk, zeker bij BSO-leerlingen – leerkrachten zijn soms te vlug tevreden met een antwoord terwijl ze beter verder vragen.» Goedele begeleidt leerkrachten, coacht ze en zet ze desgewenst op weg om in de toekomst zelf met hun leerlingen te filosoferen. «Leerkrachten worden opgeleid als kennisautoriteit, om de kennis die ze zelf hebben opgedaan door te geven. Bij filosoferen doet de kennis van de leraar niet ter zake. Logisch dat leerkrachten zich daar aanvankelijk onwennig bij voelen. Ze leren zich samen met hun leerlingen buigen over filosofische. ‘Ik wist niet dat er zoveel in die leerling zat’, hoor ik vaak van leerkrachten. Sommige leerlingen zijn cognitief minder sterk, maar blijken zich tijdens het filosoferen te ontpoppen tot echte Socratici: jongeren die nadenken, zinnige inzichten ontwikkelen, hun klasgenoten stimuleren om mee te denken. Dat is een heel fijn neveneffect van filosoferen in de klas: leerkrachten leren hun leerlingen op een andere manier bekijken. Ze merken dat sommige leerlingen die niet meedoen in hun lessen, nu wel van zich laten horen, omdat ze merken dat alles wat ze zeggen in het gesprek wordt gebruikt. Anders dan in veel lessen, waar je juiste en foute antwoorden hebt.»

Laten uitpraten

Wat de leerlingen er zelf van vinden? «We spreken nu in de klas over onderwerpen waar we het normaal nooit over zouden hebben. Zoals vandaag: over vrijheid», glundert Kim. Interessant voor iemand die opgeleid wordt om in de zorgsector te werken zou je denken, maar Kim ziet voor zichzelf een andere toekomst: «Na mijn zesde jaar ga ik in het leger, niet als soldaat maar als legerkok bij de Zeemacht. Nu train ik om door de fysieke testen te geraken. Wat we leren in de lessen filosoferen ga ik ook in het leger gebruiken: respect tonen voor de mening van anderen en uitkomen voor mijn eigen mening.» Sophie stelt dat de hele klas erop is vooruit gegaan: «Vorig schooljaar waren wij nog een rumoerige klas. Nu hebben we geleerd dat we elkaar beter laten uitpraten en naar mekaars mening luisteren voor we die van ons lanceren.»

Bron: www.klasse.be